

Autori: Nadejda Hriptievschi, Sorina Macrinici

Sumar Executiv

Capitolul este structurat în subcapitole. Primul se referă la cadrul legislativ al RM în domeniul nediscriminării, care cuprinde o descriere a procesului de adoptare a Legii cu privire la asigurarea egalității, principalul act normativ care asigură un cadru național general pentru aplicarea principiului non-discriminării, atât la nivel legislativ, cât și instituțional. Procesul de adoptare și intrare în vigoare a legii denotă lipsa voinței politice ferme cu privire la implementarea principiului nediscriminării în RM, precum și influența excesivă a Bisericii Ortodoxe și a altor organizații ce nu recunosc universalitatea drepturilor omului. Deși Legea cu privire la asigurarea egalității a intrat în vigoare abia în 2013, deja poate fi conturată o practică de aplicare a acesteia de către Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, activitatea căruia este analizată în următorul capitol.

Capitolele ce urmează includ o analiză a trei domenii considerate de autori cele mai problematice din perioada vizată de raport și care necesită o atenție sporită din partea autorităților publice. Acestea se referă în particular la discriminarea persoanelor cu dizabilități, a persoanelor LGBT și a celor de etnie romă. Alte aspecte grave ale discriminării, cum ar fi discriminarea în educație și violența în familie, sunt analizate în capitole separate ale prezentului raport¹.

12.1. Cadrul legal

12.1.1. Instrumente juridice internaționale relevante

RM încă nu a ratificat Protocolul 12 al CEDO, deși ratificarea a fost planificată pentru 2012². Hotărârea Parlamentului nr. 190 din 12 iulie 2012 pentru aprobarea Planului de Acțiuni privind onorarea angajamentelor RM față de Consiliul Europei nu include un angajament cu privire la ratificarea Protocolului 12 al CEDO, deși era prevăzut în proiectul hotărârii și a fost recomandată anterior de Consiliul Europei³. Lipsa angajamentului respectiv din plan poate fi interpretat ca un semnal al lipsei voinței politice de a ratifica Protocolul 12.

RM, de asemenea, urma să ratifice în 2013 Carta Europeană a Limbilor Regionale și Minoritare, cu specificarea limbilor regionale și minoritare și a zonelor în care acestea se vor aplica⁴. Până la sfârșitul anului 2013, Carta nu a fost ratificată și nici nu au fost inițiate consultări publice cu privire la instrumentul de ratificare.

Ambele instrumente sunt deosebit de importante în contextul RM și ar trebui ratificate cât de curând posibil.

12.1.2. Legea cu privire la asigurarea egalității – procesul adoptării și punerii în aplicare

Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității a fost adoptată la 25 mai 2012. Procesul de adoptare a fost destul de anevoios. Deși un prim proiect a fost elaborat în 2008, proiectul de lege cu privire la prevenirea și combaterea discriminării a fost aprobat de Guvern abia în 2011 și transmis Parlamentului, iar în câteva luni a fost retras.

1 În anii 2012 și 2013, discriminarea în RM s-a manifestat pe larg în diferite domenii. Potrivit Indexului Național al Drepturilor Omului, în 2012, cel mai mic punctaj s-a înregistrat în privința discriminării pe motive de orientare sexuală, cu 3,17 puncte din 10; apartenență etnică – 4,67 puncte; apartenență religioasă – 4,71 puncte; și de gen, cu 4,77 puncte. <http://www.drepturi.md/ro/index-drom-2012>
În 2013, la capitolul discriminării, cea mai proastă situație a fost estimată a fi cea legată de criteriul orientării sexuale, cu 3,67 puncte; dizabilitate – 4 puncte și starea materială, cu 4,17 puncte. <http://www.drepturi.md/ro/index-drom-2013>

2 Anexa la proiectul hotărârii pentru aprobarea Planului de acțiuni privind onorarea angajamentelor RM față de Consiliul Europei, p. 18. <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/1224/Default.aspx>

3 Raportul Comisiei Europene contra Rasismului și Intoleranței (ECRI) asupra RM, al patrulea ciclu de monitorizare, adoptat la 20.06.2013.

4 Planul de Acțiuni privind onorarea angajamentelor RM față de Consiliul Europei, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.190 din 12.07.2012, p. 1.

Proiectul de lege avea o serie de lacune⁵, semnalate de reprezentanții ai societății civile. Deși nota informativă a Guvernului cu privire la retragerea proiectului de lege face referire la „opiniile separate ale societății civile față de conținutul legii”, „dezbaterele vis-a-vis de oportunitatea adoptării la momentul proiectului de lege”, motivul principal al retragerii l-a constituit atât presiunea din partea oponenților proiectului de lege, cât și ezitarea politicienilor cu privire la criteriul protejat „orientare sexuală”⁶.

După transmiterea proiectului de lege către Parlament, a urmat o perioadă de consultări cu privire la proiectul de lege, organizate de MJ. Modificarea proiectului de lege a fost discutată cu reprezentanții ai societății civile și a suferit mai multe schimbări pozitive⁷. Proiectul de lege a fost finalizat de MJ și plasat pe pagina web în mai 2012, într-o versiune îmbunătățită semnificativ față de cea transmisă Parlamentului în februarie 2011. Totuși, la 11 martie 2012, un nou proiect de lege a fost plasat pe pagina web, care conținea unele modificări esențiale, constituind un regres față de proiectul anterior și anume:

- Denumirea proiectului de lege a fost schimbată din proiect de lege „privind prevenirea și combaterea discriminării” în proiectul de lege cu privire la „egalitatea de șanse”⁸;
- Din art. 1 al proiectului de lege au fost excluse patru criterii protejate și anume: origine socială, avere, orientare sexuală și starea sănătății, contrar standardelor europene⁹;
- Criteriul protejat „orientare sexuală” a fost introdus doar în art. 7 al proiectului de lege, care reglementează domeniul muncii, dând o impresie greșită că proiectul de lege prevede protecție în baza criteriului orientare sexuală doar în domeniul muncii¹⁰.

Cu regret, deși câteva organizații¹¹ au declarat incoerența noilor modificări și au chemat Guvernul să modifice proiectul de lege, acesta a fost prezentat Parlamentului în noua versiune. La rândul său, Parlamentul a contribuit și mai mult la înrăutățirea proiectului de lege, prin modificarea art. 12 al proiectului de lege, care reglementează competențele Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (CPEDAE). Astfel, din competența CPEDAE a fost exclusă atribuția de a aplica sancțiuni, transformându-l doar într-un organ constatator¹². De asemenea, a fost modificată denumirea proiectului de lege în „proiectul de lege cu privire la asigurarea egalității”.

5 În special cu privire la definițiile utilizate, statutul și competențele Consiliului pentru prevenirea și combaterea discriminării și reglementarea sarcinii probațiunii.

6 Declarațiile Președintelui Parlamentului cu privire la retragerea proiectului de lege, făcute în cadrul emisiunii Fabrika din 31 martie 2011. http://www.publika.md/lupu-despre-orientarea-sa-sexuala-si-de-ce-a-fost-retras-proiectul-legii-antidiscriminare_275961.html; declarația reprezentanților Alianței pentru Salvarea Familiilor și a reprezentantului Mitropoliei Moldovei din 1 aprilie 2011. <http://mdn.md/index.php?view=viewarticle&articleid=6568>

7 În particular, proiectul a fost completat cu următoarele prevederi: (1) art.1 alin.(2) a prevăzut că: „Prevederile prezentei legi nu se extind asupra și nu pot fi interpretate ca aducând atingere: a) familiei care se întemeiază pe căsătoria liber consimțită dintre bărbat și femeie; b) raporturilor de adopție; c) cultelor religioase și părților lor componente în partea ce ține de convingerile religioase.” Introducerea acestor prevederi a constituit o cedare în fața presiunilor oponenților introducerii criteriului protejat „orientare sexuală”; (2) Definițiile utilizate în proiect și sarcina probațiunii atât pentru procedurile în fața instanțelor de judecată, cât și Consiliu, au fost modificate conform standardelor europene, ceea ce a constituit o îmbunătățire a proiectului de lege.

8 Denumirea respectivă nu reflecta spiritul și scopul legii, care este indicat în art.1 și anume „prevenirea și combaterea discriminării”, or, pentru prevenirea și combaterea discriminării, nu este suficientă doar oferirea de șanse egale, ci și luarea măsurilor pozitive, prevăzute de fapt și în proiect. Mai mult, denumirea nouă repeta parțial o altă lege și anume Legea nr. 5 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, din 9 februarie 2006, creând astfel confuzii pentru aplicarea acestor două legi.

9 Criteriile „origine socială” și „avere” sunt prevăzute în art. 14 al CEDO, care „constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și respectiv urmează a fi aplicată direct ca oricare altă lege a RM cu deosebirea că CEDO are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin” (a se vedea Hotărârea Plenumului CSJ a RM, nr.17 din 19 iunie 2000; precum și art. 4 alin.2 al Constituției și Hotărârea Curții Constituționale nr. 55 din 14 octombrie 1999). Respectiv, excluderea acestor criterii din proiectul de lege vine în directă contradicție cu textul CEDO. Aceleași criterii sunt menționate și în art. 1 al Protocolului 12 al CEDO, pe care RM urmează să-l ratifice. Criteriile „orientare sexuală” și „starea sănătății” urmează a fi incluse pentru că sunt prevăzute în jurisprudența Curții Europene (CtEDO), care interpretează aplicarea CEDO și este obligatorie pentru aplicarea corectă a acesteia (a se vedea Hotărârea nr. 17 a Plenumului CSJ, care menționează expres că „pentru aplicarea corectă a Convenției este necesară studierea prealabilă a jurisprudenței CtEDO de la Strasbourg, care este unica în drept, prin intermediul deciziilor sale, să dea interpretări oficiale aplicării CEDO și, deci, obligatorii. Instanțele judecătorești sunt obligate să se călăuzească de aceste interpretări.”

10 CtEDO a stabilit expres că criteriul „orientare sexuală” se include în art. 14 al CEDO în sintagma „și orice altă situație”, spre exemplu, a se vedea hotărârea *S.L. c. Austriei* din 9 ianuarie 2003 și *E.B. c. Franței* din 22 ianuarie 2008. De asemenea, CtEDO ar putea găsi o violare în cazul intervenției statului în aspecte ce țin de orientarea sexuală a persoanei în baza art. 8 al CEDO. Respectiv, excluderea criteriului „orientare sexuală” din art. 1 alin.(2) este lipsită de oricare argument juridic, deoarece „orientare sexuală” este deja protejată prin intermedii CEDO. În același timp, date fiind protestele și discuțiile publice ale unor reprezentanți ai bisericii și ale unor organizații religioase care s-au pronunțat în mod expres împotriva acestui criteriu, inclusiv unele declarații ale unor lideri politici, prin excluderea acestui criteriu din art. 1 și includerea acestui criteriu doar în art. 7 al legii, s-a dat impresia greșită că Proiectul de lege prevede protecție împotriva discriminării în baza orientării sexuale doar în câmpul muncii.

11 Opinia CRJM din 13 mai 2012; opinia CREDO din 14 mai 2012; comentariile Oficiului Coordonatorului Rezident în RM, ONU, din 14 mai 2012 (disponibile la cerere).

12 Proiectul inițial conținea următoarea sintagmă la art. 12 lit.k) „aplică sancțiuni contravenționale dacă în urma investigării și examinării plângerii s-a constatat comiterea unei contravenții”, modificată în „constată contravențiile cu elemente discriminatorii în conformitate cu prevederile Codului Contravențional”.

Legea cu privire la asigurarea egalității a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2013, dar implementarea acesteia a fost târâgănată din cauza adoptării cu întârziere a cadrului legal de implementare a legii și a creării întârziate a CPEDAE. Astfel, Legea nr. 306 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din 26 decembrie 2012 a fost publicată abia la 8 februarie 2013. Legea nr. 298 cu privire la activitatea CPEDAE din 21 decembrie 2012 a fost publicată abia la 5 martie 2013.

12.2. Activitatea Consiliului pentru eliminarea și prevenirea discriminării și asigurarea egalității

Conform legii cu privire la asigurarea egalității, CPEDAE este un organ colegial cu statut de persoană juridică de drept public, instituit în scopul asigurării protecției împotriva discriminării și al asigurării egalității tuturor persoanelor care se consideră a fi victime ale discriminării. CPEDAE acționează în condiții de imparțialitate și independență față de autoritățile publice. CPEDAE este constituit din cinci membri, care nu au apartenență politică, sunt numiți de Parlament pe o perioadă de cinci ani, trei dintre aceștia fiind reprezentanți ai societății civile și cel puțin trei membri trebuie să fie specialiști licențiați în drept. Doar președintele CPEDAE este angajat permanent, fiind persoană cu funcție de demnitate publică.

Membrii CPEDAE au fost selectați în urma a două concursuri publice, organizarea și desfășurarea cărora a durat între 14 februarie 2012 și 29 mai 2013¹³. Regulamentul cu privire la concursul public pentru selectarea membrilor CPEDAE a constituit o premieră pozitivă în practica RM. Regulamentul a stabilit expres cerințe rezonabile față de candidați, a fixat un termen suficient pentru depunerea dosarelor, a prevăzut publicarea CV-urilor candidaților pe site-ul Parlamentului, precum și consultarea candidaturilor cu părțile interesate. Aceste etape au fost respectate de către Comisia specială. De asemenea, Comisia specială a invitat reprezentanții societății civile să asiste la audierea candidaților. Ceea ce nu a fost nici prevăzut în Regulament și nici respectat în practică, deși solicitat de organizații neguvernamentale, a fost emiterea unor avize argumentate de către Comisia specială pentru fiecare candidat selectat sau respins¹⁴. Ca rezultat al primului concurs, Parlamentul a votat la 7 martie 2013 numirea a doi membri ai CPEDAE¹⁵. Nu au fost prezentate avize argumentate de către Comisia specială cu privire la membrii respinși și selectați nici în urma concursului doi, care s-a soldat cu selectarea a trei membri ai CPEDAE. Mai mult, deși au fost atenționați cu privire la acest aspect, Comisia specială a prezentat pentru numire Parlamentului trei membri ai CPEDAE, fără ca cel puțin doi membri să întrunească condiția cerută de Legea cu privire la asigurarea egalității în legătură cu licența în drept¹⁶. Parlamentul i-a votat pe cei trei membri propuși de Comisia specială la 6 iunie 2013¹⁷. Conform componenței actuale a CPEDAE, doar doi membri sunt licențiați în drept.

Întârzierea procesului de adoptare a cadrului normativ pentru punerea în aplicare a Legii cu privire la asigurarea egalității și crearea CPEDAE a tergiversat într-o mare măsură și punerea în aplicare a Legii cu privire la asigurarea egalității. Modalitatea de desfășurare a concursului pentru selectarea membrilor CPEDAE nu a fost una excelentă, în special din cauza lipsei hotărârilor motivate ale Comisiei speciale cu privire la candidații selectați și încălcarea prevederilor legale privind criteriile de eligibilitate ale membrilor. Aceste lacune ar putea afecta negativ imaginea și încrederea populației în CPEDAE, care poate fi „salvată” doar prin dedicația și corectitudinea activității membrilor săi.

CPEDAE și-a început activitatea imediat după numirea tuturor membrilor de către Parlament, deși nu i-au fost alocate resursele necesare decât mai târziu¹⁸. Legea nr. 298 cu privire la activitatea CPEDAE prevede personalul-limită al aparatului administrativ al CPEDAE în număr de 20 de unități. Deși acesta nu a fost completat până la finele anului 2013, numărul prevăzut pentru personal, odată completat, ar trebui să permită CPEDAE să-și desfășoare activitatea efectiv, cel puțin pentru început. Până la finele anului 2013 nu au fost realizate toate aspectele imediate logistice pentru a asigura accesibilitatea și funcționalitatea CPEDAE¹⁹.

13 La 30.11.2012, prin hotărârea Parlamentului, a fost creată Comisia specială de organizare și desfășurare a concursului public pentru selectarea candidaților la funcția de membru al Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Comisia a adoptat la 14.12.2012 Regulamentul cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru selectarea candidaților la funcția de membru al CPEDAE și a anunțat concursul la 20.12.2012, stabilind termenul de 19.01.2013 pentru depunerea actelor de către candidații la concurs.

14 Apelurile ONG către Comisia specială de organizare și desfășurare a concursului public pentru selectarea candidaților la funcția de membru al CPEDAE din 7 și 14 februarie 2013. De asemenea, în cadrul primului concurs, a fost comisă o confuzie între preselecția și interviul candidaților și nu a fost prezentată vreo explicație cu privire la neadmiterea și respingerea candidaților care nu au fost selectați.

15 La 7 martie 2013, au fost votate următoarele membre ale CPEDAE: Doina Ioana Străisteanu și Oxana Gumennaia.

16 Demersul a 12 organizații cu privire la rezultatul Concursului public de selectare a candidaților la funcția de membru al CPEDAE din 31 mai 2013, care atenționează că hotărârea din 29 mai 2013 a Comisiei speciale contravine prevederilor art. 11 din Legea cu privire la asigurarea egalității ce indică expres, în alin. 2, că „cel puțin 3 dintre membrii Consiliului trebuie să fie specialiști licențiați în drept”.

17 Acești membri sunt Andrei Brighidin, Ian Feldman, Lucia Gavrilă.

18 Sediul i-a fost acordat abia în septembrie 2013.

19 Pagina web a CPEDAE încă nu a fost creată, astfel nu sunt publicate și ușor accesibile informația despre datele de contact, deciziile și alte activități ale CPEDAE.

Deși și-a început activitatea cu întârziere, nu din motive imputabile membrilor CPEDAE, acesta a reușit în 2013 deja să dezvolte o practică destul de bogată, adoptând 12 decizii²⁰. Din ele, doar una a fost pornită prin autosesizarea unui membru al CPEDAE, ceea ce constituie un indicator bun cu privire la faptul că populația începe deja să cunoască și să se adreseze CPEDAE. Din cele 12 cauze, doar în trei dintre acestea CPEDAE nu a stabilit discriminare în faptele invocate de victime. În celelalte nouă cauze, CPEDAE a stabilit următoarele forme de discriminare:

- hărțuire la locul de muncă;
- discriminare pe criteriul de dizabilitate (probleme de sănătate mentală) în prestarea serviciilor juridice garantate de stat;
- hărțuire pe criteriul dizabilitate și origine socială de copil orfan în procesul educațional;
- discriminare pe criteriul dizabilitate în accesul la instituția preșcolară a victimei minore;
- discriminare pe criteriul de limbă în accesul la informația cu caracter public și accesul la serviciul de protecție socială;
- discriminare privind accesul la justiție pe criteriul de limbă;
- discriminare pe criteriul de opinie în accesul la bunuri și servicii disponibile publicului;
- instigare la discriminare pe criteriul de gen și xenofobie;
- refuz în acomodarea rezonabilă pe criteriul de dizabilitate (adaptarea spațiului locativ curent prin instalarea unei chiuvete și a băii conectate la apă și sistem de canalizare).

Din cele nouă cauze în care CPEDAE a stabilit fapte de discriminare, în douăcauze au fost formulate recomandări și în două cauze au fost întocmite și procese-verbale privind comiterea contravenției, cu transmiterea materialelor în instanța de judecată.

12.3. Persoanele cu dizabilități

La 1 ianuarie 2013, în RM existau 183,693 de persoane cu dizabilități, dintre care 14,753 erau copii²¹. Cadrul legislativ asigură nediscriminarea persoanelor cu dizabilități în domeniul educației, protecției sociale, accesibilității, protecției sănătății și al încadrării în câmpul muncii²². Totuși, persoanele cu dizabilități se confruntă în continuare cu dificultăți grave în toate aceste domenii²³.

12.3.1. Accesibilitatea

Legea nr. 60 prevede reguli de proiectare și construcție a clădirilor de infrastructură socială adaptate necesităților persoanelor cu dizabilități, iar CContr impune sancțiuni pentru discriminarea privind accesul la serviciile și bunurile disponibile publicului. Totuși, chiar dacă noile clădiri de utilitate publică sunt construite potrivit regulilor de acces, majoritatea clădirilor și altor construcții de infrastructură socială care au fost ridicate până la intrarea în vigoare a Legii nr. 60 nu s-au conformat anterior acestor reguli. Există situații când clădirile de infrastructură socială au fost adaptate cerințelor speciale, dar fără respectarea normelor de construcție. Chiar dacă clădirile au rampe de acces, multe dintre acestea sunt prea abrupte, înguste sau lunecoase, făcând dificilă sau chiar imposibilă utilizarea acestora de către persoanele cu dizabilități²⁴.

20 La sfârșitul anului 2013, CPEDAE nu avea o pagină web oficială, din aceste considerente deciziile au fost publicate pe pagina web menținută de una din membrele CPEDAE: www.dis.md

21 Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Raport privind protecția socială a persoanelor cu dizabilități și implementarea pe parcursul anului 2012 a Planului de acțiuni al Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013), pag.1. http://www.mmpsf.gov.md/file/2013/rapoarte/Raport_implement_Strategie_%20FINAL_2012.pdf

22 Legea nr. 60 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități din 30 martie 2012 (Legea nr. 60); art. 54², art. 65¹, art. 71¹ ale Codului Contravențional; Legea nr.121.

23 Dintre plângerile înregistrate la CPEDAE la sfârșitul anului 2013, 35% se refereau la drepturile persoanelor cu dizabilități. <http://discriminare.md/persoanele-cu-dizabilitati-prevaleaza-in-rindul-plingerilor-de-discriminare/>

24 Departamentul de Stat al SUA, Raportul pe țară privind situația drepturilor omului în Moldova în 2012, pag.34. <http://www.state.gov/documents/organization/204527.pdf>

Tabel 1. Analiza a 55 de clădiri de utilitate publică din mun. Chișinău supuse în 2011 și 2012 unui control prin prisma accesibilității pentru persoanele cu dizabilități locomotorii²⁵.

2%	accesibile total, adică dispun de rampe de acces, uși și lifturi largi și WC-uri adaptate
43%	parțial adaptate, adică dispun doar de rampă de acces
25%	parțial inaccesibile din cauza rampei inaccesibile și a WC-ului neadaptat, dispunând totuși de uși și lift larg
30%	total inaccesibile

Deși din 2011 transportul urban din mun. Chișinău este parțial adaptat la necesitățile persoanelor cu dizabilități (102 troleibuze din circa 200), șoferii acestora continuă să fie reticenți la utilizarea rampelor. O piedică gravă este și lipsa accesibilității trotuarelor. Deși Legea nr. 60 prevede reutilizarea transportului interurban, acesta este probabil cel mai dificil de utilizat de către persoanele cu dizabilități locomotorii, fiind absolut neadaptat necesităților acestora. Din păcate, nu există suficiente date pentru a concluziona cert dacă există plângeri și dacă instanțele de judecată aplică sancțiuni pentru lipsa accesului la bunurile și serviciile disponibile publicului pe criteriu de dizabilitate.

Deși Legea nr. 60 a obligat Guvernul să adopte normativele de utilizare a modurilor alternative de comunicare, cum ar fi sistemul Braille, varianta sonoră, limbajul mimico-gestual, acest lucru nu s-a realizat până acum. În privința limbajului mimico-gestual, acest aspect este crucial, având în vedere faptul că nu există interpreți autorizați în acest limbaj, că există foarte multe variații ale acestui limbaj și, din acest motiv, de regulă, persoanele cu dizabilitate auditivă învătă diferite limbaje, ceea ce le îngreunează și mai mult comunicarea și așa destul de limitată.

12.3.2. Încadrarea în câmpul muncii

În pofida prevederilor legislative de asigurare a egalității și nediscriminării, persoanele cu dizabilități se confruntă adesea cu stereotipuri și limitări la angajarea în câmpul muncii. Persoanelor le poate fi refuzată participarea la interviu doar din cauza dizabilității lor. Dumitru Focșa din Chișinău a fost chemat la un interviu de angajare, dar după ce a informat angajatorul despre dizabilitatea sa locomotorie, a primit un mesaj la telefon prin care i s-a refuzat participarea la interviu pe motiv că nu au văzut toate detaliile indicate în CV²⁶. Acest caz este reprezentativ pentru angajarea persoanelor cu dizabilități.

Legea nr. 60 prevede că angajatorii care au mai mult de 20 de angajați sunt obligați să rezerve și să angajeze la cel puțin 5% din locurile de muncă persoane cu dizabilități și să țină registrul persoanelor cu dizabilități care au fost refuzate de a fi angajate, cu indicarea, printre altele, a cauzelor refuzului. Omisiunea de a face acest lucru constituie contravenție. În plus, angajatorii au obligația să efectueze adaptarea rezonabilă a locului de muncă. În pofida prevederilor legale care aparent au scopul de a promova angajarea persoanelor cu dizabilități, acestea nu au stimulat procesul de angajare a acestora. Din 434 de întreprinderi verificate de Inspekția Muncii între octombrie și decembrie 2012, doar 5 au rezervat locuri pentru persoanele cu dizabilități în statele de personal²⁷. Se pare că lipsa facilităților la angajarea persoanelor cu dizabilități este un factor decisiv în acest sens. În plus, aparent, există o diferență de tratament între întreprinderile specializate create de societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități care angajează persoane cu dizabilități și care, potrivit art. 36 (3) al Legii nr. 60, beneficiază de scutire de impozite și taxe și restul întreprinderilor care nu beneficiază de nicio facilitate, dar dimpotrivă, riscă să fie sancționate.

Totuși, au fost înregistrate și progrese la acest capitol. În 2012, ANOFM a angajat 43 de persoane responsabile de încadrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități²⁸. Astfel, în 2013, au fost angajate 163 de persoane cu dizabilități din 548 care s-au adresat la ANOFM²⁹.

25 Asociația "Motivație", Raport de analiză a actelor normative și a standardelor tehnice în domeniul accesibilității pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, Chișinău, 2012, pag.40. http://www.mmpsf.gov.md/file/rapoarte/Raport_accesibilitate.pdf

26 <http://discriminare.md/o-firma-turistica-i-a-refuzat-sansa-de-a-veni-la-proba-de-interviu-din-cauza-dizabilitatii/>

27 Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Raport privind protecția socială a persoanelor cu dizabilități și implementarea pe parcursul anului 2012 a Planului de acțiuni al Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013), pag. 13. http://www.mmpsf.gov.md/file/2013/rapoarte/Raport_implement_Strategie_%20FINAL_2012.pdf

28 Ibidem.

29 <http://motivatie.md/ro/stiri/222-de-ce-persoanele-cu-dizabilitati-sunt-discriminate-la-angajare.html>

12.3.3. Protecția socială

În medie, pensia minimă alocată persoanelor cu dizabilități a constituit circa 440 MDL lunar în 2012, fiind indexată cu 9.6%³⁰, și 470 MDL lunar în 2013 în urma indexării cu 6.75%³¹. Minimul de existență în anul 2012 a constituit 1,511.9 MDL lunar³², iar în semestrul I al anului 2013 – 1,608.3 MDL³³. Având în vedere toate obstacolele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități la angajarea în câmpul muncii, în practică, majoritatea lor sunt condamnate la o existență mizerabilă doar din contul pensiei de dizabilitate, minimul căreia acoperă doar circa o treime din minimul de existență. În consecință, exercitarea oricăror alte drepturi este alterată din start în asemenea condiții.

12.3.4. Altele

Persoanele cu dizabilități se confruntă cu dificultăți la obținerea permisului de conducere din cauza comisiilor medicale, reticente la eliberarea certificatului medical. Experții susțin că aceasta se datorează stereotipurilor precum că persoanele cu dizabilități sunt considerate periculoase la conducerea automobilului. Ion Bălan, persoană cu dizabilitate, din satul Ștefănești, raionul Florești, nu putea să se înscrie la cursuri auto, deoarece comisia medicală nu-i elibera certificatul medical. El a reușit totuși să-l obțină doar după ce s-a adresat cu o plângere la Ministerul Sănătății și a fost supus unui nou examen medical³⁴.

În Transnistria, persoanele cu dizabilități se confruntă aproximativ cu aceleași probleme ca și în alte regiuni ale RM. Infrastructura neadaptată la necesitățile persoanelor cu dizabilități locomotorii, lipsa echipamentului necesar pentru persoanele cu dizabilități auditive și vizuale, lipsa unei evaluări profesionale adecvate a capacităților cognitive și locomotorii la copii, lipsa unui plan de dezinstuționalizare a copiilor și a adulților cu dizabilități duc la accesul limitat sau lipsa accesului la serviciile publice și la izolarea acestora de restul societății³⁵.

12.4. Persoanele LGBT (Lesbiene, Gay, Bisexuali, Transgender)

Persoanele LGBT continuă să se confrunte cu un tratament discriminatoriu și ostil în RM, deși există și unele evoluții pe anumite segmente.

Acestea sunt supuse răfuielilor fizice pe criteriul de orientare sexuală³⁶ și se confruntă cu atitudini discriminatorii din partea colaboratorilor organelor de poliție³⁷. În februarie 2012, Consiliul municipal Bălți a decis interzicerea manifestărilor în sprijinul minorităților sexuale³⁸, inițiativă preluată de alte opt localități și încurajată de Mitropolia Moldovei a Patriarhiei Ruse. Decizii similare au fost adoptate și de alte consilii raionale, spre exemplu, din Căușeni, Soroca, Hâncești și Cahul. Decizia Consiliului Municipal Bălți a fost atacată în instanțele de judecată de Oficiul Teritorial Bălți al Cancelariei de Stat și de organizația „Genderdoc-M”, ambele obținând câștig de cauză³⁹. Precedentele stabilite de instanțele de judecată în cauzele respective sunt importante pentru protecția drepturilor persoanelor LGBT.

Biserica Ortodoxă continuă să aibă o atitudine ostilă față de persoanele LGBT și în urma adoptării Legii nr. 121. Un episcop din Bălți a declarat la 12 iunie 2013 că va propune excomunicarea politicianilor care au votat pentru

30 Hotărârea Guvernului nr. 157 cu privire la indexarea prestațiilor de asigurări sociale și a unor prestații sociale de stat din 12 martie 2012.

31 Hotărârea Guvernului nr.177 cu privire la indexarea prestațiilor de asigurări sociale și a unor prestații sociale de stat din 7 martie 2013.

32 <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4020>

33 <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4206>

34 <http://discriminare.md/permisele-de-conducere-pentru-persoanele-cu-dizabilitati-sunt-o-raritate/>

35 Thomas Hammarberg, Report on human rights in the Transnistrian region of the Republic of Moldova, pag.9, 34-35.

http://www.un.md/key_doc_pub/Senior_Expert_Hammarberg_Report_TN_Human_Rights.pdf

36 Departamentul de Stat al SUA, Raportul pe țară privind situația drepturilor omului în Moldova în 2012, pag. 37.

<http://www.state.gov/documents/organization/204527.pdf>; <http://www.lgbt.md/rom/story.php?sid=753> <http://discriminare.md/homofobia-fata-de-gay-a-ajuns-la-amenintarea-cu-moartea/> <http://discriminare.md/homosexualii-sunt-tot-mai-des-atacati-pe-strazile-chisinaului-din-cauza-homofobiei-cetatenilor/>

37 Amnesty International, „Spre egalitate. Discriminarea în Moldova”, Chișinău, 2012, pag.16.

<http://www.amnesty.org/ar/library/asset/EUR59/006/2012/en/14a5fe82-1f7d-46ff-8be1-9f033c2dc09e/eur590062012ro.pdf>

38 <http://www.24h.md/ro/news/--capitala-nordului--intoarce-spatel-homosexualilor-si-lesbienelor-consiliul-municipal-balti-contra-minoritatilor-sexuale--59101/>

39 În februarie 2013, Curtea de Apel Bălți a decis anularea a două prevederi din decizie, prin care municipiul Bălți se declara „zonă de susținere deosebită a bisericii Ortodoxe” și cea care interzicea orice fel de acțiuni în susținerea comunității minorităților sexuale.

(<http://www.europalibera.org/content/article/24916932.html>) Comunicatul avocatei care a reprezentat organizația „GENDERDOC-M”,

<http://dis.md/2013/07/11/decizia-consiliului-municipal-bal%C8%9Bi-nr-0216-din-23-februarie-2012/>, precum și hotărârea Judecătorei Bălți din 11.07.2013 în dosarul nr.3-131/13.

adoptarea Legii nr. 121⁴⁰, iar la 20 iunie 2013 Sinodul Bisericii Ortodoxe din RM a aprobat această decizie⁴¹.

Câteva inițiative legislative denotă fragilitatea protecției persoanelor LGBT în RM. Legea nr. 117 din 23 mai 2013⁴², prin care a fost introdus art. 90¹, alin. 2 CContr, prevedea în calitate de contravenție, printre altele, „difuzarea informației publice și/sau săvârșirea unor fapte îndreptate spre propagarea ... unor alte relații decât cele legate de căsnicie și familie în conformitate cu Constituția și Codul Familiei ...”⁴³.

Acest articol conține reglementări contradictorii, limitând nejustificat libertatea de exprimare într-o societate democratică și principiul egalității. Scopul declarat a fost protejarea minorilor de a deveni victime ale abuzului sexual sau obiect și consumator al pornografiei, conform notei informative anexate la proiectul de lege. De fapt, aceasta nu a constituit decât o copie a legislației care interzicea „propaganda homosexualității”, promovate în Rusia și alte state⁴⁴. În urma diferitor acțiuni ale societății civile locale⁴⁵, cât și a apelurilor organizațiilor internaționale, Parlamentul a modificat totuși art. 90¹, alin. 2 CContr, excluzând sintagma „sau a unor alte relații decât cele legate de căsnicie și familie în conformitate cu Constituția și Codul Familiei”⁴⁶.

O altă inițiativă legislativă a fost depusă de doi deputați la 7 martie 2013, care prevedea abrogarea Legii nr. 121⁴⁷. Inițiativa a primit avize negative și nu a fost supusă la vot. La 10 iunie 2013, deputatul Igor Dodon a adresat Curții Constituționale sesizarea pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 121, invocând încălcarea articolelor 1, 9, 10, 16, 21, 31, 55, 114, 127 din Constituția RM. La 8 octombrie 2013, Curtea Constituțională a adoptat decizia de respingere a sesizării.

În 2012 și 2013, s-au înregistrat și o serie de hotărâri judecătorești importante pentru protecția și promovarea drepturilor persoanelor LGBT. Astfel, la 12 iunie 2012, CtEDO a pronunțat hotărârea *Genderdoc-M c. Moldovei*⁴⁸, în care a stabilit că interzicerea demonstrațiilor în mai 2005 a încălcat art. 11 (libertatea de întrunire și asociere), art. 13 (recurs efectiv) și art. 14 (interzicerea discriminării) ale CEDO și a dispus ca Moldova să plătească reclamanților prejudiciul material, moral și costuri și cheltuieli în valoare de 11,010 EUR.

La 1 noiembrie 2012, CSJ a adoptat Recomandarea nr. 16 privind procedura de examinare a cererilor ce țin de rectificarea actelor stării civile ca urmare a schimbării sexului⁴⁹. CSJ a notat cu referire la practica CtEDO că orientarea sexuală, numele și viața sexuală țin de viața privată a individului, protejată de art. 8 al CEDO. CSJ a indicat reguli cu privire la examinarea de către instanțele de judecată a cererilor persoanelor transgender de schimbare a actelor civile.

40 <http://discriminare.md/markel-cere-interzicerea-politicienilor-in-biserica-pentru-adoptarea-legii-egalitatii/>

41 <http://discriminare.md/politicienii-nu-vor-mai-avea-dreptul-sa-intre-in-biserica-din-cauza-legii-anti-discriminare/>

42 Proiectul de lege a fost înaintat de deputații Sirbu, Ciobanu și Ghilețchi.

43 „Difuzarea informației publice și/sau săvârșirea unor fapte îndreptate spre propagarea prostituției, pedofiliiei, pornografiei sau a unor alte relații decât cele legate de căsnicie și familie în conformitate cu Constituția și Codul Familiei se sancționează cu amendă de la 100 (2,000 lei) la 120 (2,400 lei) de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 (4,000 lei) la 300 (6,000 lei) de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 300 (6,000 lei) la 400 (8,000 lei) de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în toate cazurile, de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an”.

44 APCE a adoptat rezoluția 1948/2013, în conținutul căreia expres și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu situația din RM și a îndemnat autoritățile să anuleze legislația ce ține de așa-numita „propagandă a homosexualității”, precum și să restricționeze acțiunile și actele îndreptate împotriva libertății de expresie și întrunirilor. <http://assembly.coe.int/ASP/XRef/X2H-DW-XSL.asp?fileid=20010&lang=en>

Opinia critică pe marginea așa-numitei legislații privind „propaganda homosexualității” și-a expus-o la 14-15 iunie 2013 și Comisia de la Veneția, care a menționat că legi aiudoma celei care a completat recent Codul Contravențional al RM contravin art. 10, 11 și 14 din CED. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2013\)022-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2013)022-e)

45 Demersul a 11 organizații neguvernamentale din 19.07.2013 adresat Parlamentului, solicitând abrogarea art. 90¹ Cod Contravențional.

46 De fapt, întregul articol este problematic și ar fi trebuit abrogat. Sancționarea „difuzării informației publice cu privire la prostituție” cu impact negativ asupra minorilor nu este justificată. Deși prostituția este sancționată în prezent, discuțiile publice cu privire la modalitatea de reglementare de către stat a prostituției, care ar putea fi inițiate în contextul unor studii sau de schimbare a politicilor publice, ar constitui o încălcare a libertății de exprimare. De asemenea, sancționarea contravențională pentru „difuzarea informației publice și/sau săvârșirea unor fapte îndreptate spre propagarea pedofiliiei, pornografiei” este nejustificată. Pedofilia și pornografia cu implicarea minorilor trebuie sancționate penal (de fapt, așa cum sunt în prezent). Nu este clar dacă prin această normă legislatorul vrea să protejeze minorii de acțiuni de pedofilie sau pornografie, sau, din contra, să creeze norme vagi care ar permite calificarea unor fapte, ce ar trebui sancționate penal, să fie sancționate contravențional! Respectiv, pedofilia și pornografia cu implicarea minorilor trebuie sancționate penal și dacă actualul cadru nu este suficient de bine reglementat, legislatorul ar trebui să ia măsurile potrivite. Sancționarea pentru „difuzarea informației publice cu privire la pedofilie, pornografie” cu impact negativ asupra minorilor, fiind formulată în termeni atât de vagi, de fapt, poate fi interpretată ca interzicerea oricăror activități de educație a minorilor cu privire la abuzul sexual, pedofilia și pornografia ce implică minorii. Interzicerea oricărui discurs cu privire la aceste subiecte nu doar că nu va atinge scopul pretins al art. 90¹, ci, din contra, va prejudicia considerabil orice măsuri luate pentru a preveni aceste fapte penale. Minorii trebuie să știe de ce să se protejeze, altfel rămân singuri în fața făptuitorilor.

47 Inițiativa legislativă a fost depusă de deputații Partidului Socialist, Igor Dodon și Ion Ceban,

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/1649/Default.aspx>

48 CtEDO, *GenderDoc-M c. Moldovei*, hotărâre din 12 iunie 2012, cererea nr. 9106/06.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-124580>.

49 CSJ, *Recomandarea nr.16 privind procedura de examinare a cererilor ce țin de rectificarea actelor stării civile ca urmare a schimbării sexului*, 1 noiembrie 2012. http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=33.

În octombrie 2013, CSJ a adoptat o decizie prin care a hotărât că orientarea sexuală a mamei nu constituie un motiv pentru a o lipsi de tutelă asupra propriului copil, după ce mama lesbiană a fost hărțuită de fostul soț și i s-a interzis accesul la copil de către acesta⁵⁰.

În 2013, au avut loc câteva marșuri ale persoanelor LGBT, ceea ce denotă un progres față de anii anteriori⁵¹. În 2013, a fost lansată pagina web www.egali.md care conține înregistrări video ale persoanelor cu orientare sexuală netradițională care împărtășesc experiența lor, precum și opinia unor personalități ce promovează toleranța în societate.

În regiunea nistreană a RM, situația persoanelor LGBT este destul de gravă. Homosexualitatea este interzisă prin lege, iar persoanele LGBT sunt supuse discriminării atât de către administrație, cât și în societate⁵². Deși nu există multe date cu privire la încălcarea drepturilor acestora, se pare că acestea sunt în pericol în instituțiile private de libertate⁵³.

12.5. Romii

Potrivit recensământului populației RM din 2004, populația de etnie romă constituia 12,271 de persoane, reprezentând circa 0.4% din totalul populației⁵⁴. Totuși, se pare că marginalizarea romilor îi determină să-și ascundă identitatea etnică, ceea ce face ca numărul lor să fie subestimat în cadrul recensămintelor⁵⁵.

Persoanele de etnie romă din RM continuă să fie supuse rasismului și discriminării rasiale. Mai puțin de jumătate dintre persoanele chestionate în cadrul unui sondaj au declarat că ar accepta o persoană de etnie romă ca prieten, vecin sau coleg de serviciu. Acesta este rezultatul unor stereotipuri persistente în societate: 2/3 dintre respondenți au considerat că romii sunt mincinoși și că sunt gata să înșele alți oameni, copiii romi sunt cerșetori și hoți de buzunare, majoritatea femeilor rome sunt ghicitoare, care pot să-ți facă vrăji dacă nu le dai bani⁵⁶.

Romii sunt supuși marginalizării sociale și sunt cel mai des discriminați în câmpul muncii, în domeniul educației și al asistenței medicale⁵⁷. Circa 60% din romi locuiau în localități rurale în condiții de trai destul de proaste. Aproximativ 59% din romi locuiesc în sărăcie absolută. Mai mult de 80% dintre casele romilor nu au acces la apă potabilă, baie sau sisteme de canalizare, în comparație cu 50% ale restului populației.

În ceea ce privește accesul la serviciile medicale, persoanele de etnie romă se confruntă cu refuzul acordării asistenței medicale de urgență în localitățile izolate, aplicarea tratamentului medical neadecvat și diferența mare între asigurarea populației de etnie romă și a restului populației cu poliță de asigurarea medicală obligatorie⁵⁸.

Romii sunt discriminați pe piața muncii în RM, fiind refuzați nejustificat la angajare. Rata de șomaj printre romi constituia circa 29% în comparație cu 6.7% de persoane neangajate printre restul populației⁵⁹. Mulți romi sunt nevoiți să se angajeze fără contract de muncă, să-și deschidă propriile afaceri sau să caute de lucru peste hotarele țării⁶⁰.

Populația romă este slab reprezentată la nivelul organelor de administrare publică. Totuși, la 26 decembrie 2012, Ruslan Stînga a fost ales consilier al primului ministru pe politici de incluziune socială a romilor⁶¹. În iunie 2013, el a fost numit în funcția de consilier principal de stat al premierului pentru politici de susținere a romilor⁶².

50 <http://www.lgbt.md/rom/story.php?sid=764>

51 http://ilga-europe.org/home/guide_europe/country_by_country/moldova/lgbt_community_in_moldova_realised_their_constitutional_right_to_freedom_of_assembly; <http://www.lgbt.md/rom/story.php?sid=748>.

52 Departamentul de Stat al SUA, Raportul pe țară privind situația drepturilor omului în Moldova în 2012, pag.38. <http://www.state.gov/documents/organization/204527.pdf>

53 Thomas Hammarberg, Report on human rights in the Transnistrian region of the Republic of Moldova, pag.22. http://www.un.md/key_doc_pub/Senior_Expert_Hammarberg_Report_TN_Human_Rights.pdf

54 <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=295&id=2234>

55 UN Moldova, „Romii din RM în comunitățile locuite preponderent de romi”, Chișinău, 2013, pag.9.

http://www.unicef.org/moldova/ro/Raport_ROMA_rom2013.pdf

56 ECRI, Raport privind RM (ciclul IV), 20 iunie 2013, par.127, pag.29. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Moldova/MDA-CbC-IV-2013-038-ENG.pdf>

57 *Ibidem*; Departamentul de Stat al SUA, Raportul pe țară privind situația drepturilor omului în Moldova în 2012, pag.35. <http://www.state.gov/documents/organization/204527.pdf>

58 Departamentul de Stat al SUA, Raportul pe țară privind situația drepturilor omului în Moldova în 2012, pag.35-36. <http://www.state.gov/documents/organization/204527.pdf>

59 *Ibid.* pag.36.

60 ECRI, Raport privind RM (ciclul IV), 20 iunie 2013, par.128, pag.29.

<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Moldova/MDA-CbC-IV-2013-038-ENG.pdf>

61 <http://unimedia.info/stiri/ruslan-stanga--numit-consilierul-lui-filat-55678.html>

62 <http://unimedia.info/stiri/doc-publicat-in-monitorul-oficial-noii-consilieri-ai-premierului-iurie-leanca-62449.html>

Guvernul a adoptat hotărârea nr. 494 din 8 iulie 2011, prin care a fost aprobat Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din RM pentru anii 2011-2015, care a fost modificat prin Hotărârea de Guvern nr. 56 din 31 ianuarie 2012. Planul de acțiuni se referă la câteva domenii prioritare, printre care promovarea serviciului mediatorilor socio-comunitari; educație; muncă și bunăstare economică; sănătate și securitate socială; cultură și mass-media; administrație publică, ordine publică și documentare și locuințe.

Instituția responsabilă de coordonarea implementării acțiunilor este Biroul de Relații Interetnice⁶³. Acesta a fost criticat pentru asumarea unui rol mai mult formal, cum ar fi organizarea evenimentelor culturale, lipsindu-i autoritatea de a promova și supraveghea activitățile interministeriale în domeniul incluziunii sociale a romilor⁶⁴. Totuși, în 2012 acesta a organizat trei ședințe în cadrul unui grup interministerial pentru implementarea activităților Planului de acțiuni⁶⁵. Pe de altă parte, Planul de acțiuni a fost criticat din cauza lipsei susținerii financiare a implementării acestuia. Astfel, pentru anul 2011, au fost alocați doar 66,600 MDL⁶⁶.

Unul dintre cele mai ambițioase obiective ale Planului de acțiuni introduse prin modificarea din 2012 îl constituie instituționalizarea mediatorilor socio-comunitari, care au rolul de a facilita accesul romilor la serviciile publice, intermedierea comunicării între autorități și comunitățile romilor și, ca rezultat, combaterea stereotipurilor în privința romilor. În 2012, în 25 de localități au activat mediatorii comunitari susținuți financiar de PNUD Moldova⁶⁷. Guvernul a considerat rezonabilă instituirea unui mediator comunitar la cel puțin 150 de persoane de etnie romă, în total fiind necesară instituirea a 48 de funcții pentru mediatorii comunitari în 44 de localități populate de romi⁶⁸. La 17 iulie 2013, Guvernul a adoptat Hotărârea nr. 557 prin care a aprobat Regulamentul-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar. Pentru anul 2013 au fost prevăzute cheltuieli pentru întreținerea mediatorilor comunitari în volum de 462,600 MDL, planificându-se angajarea, începând cu 1.01.2013, a 15 mediatorii comunitari⁶⁹. Pentru 2014 este planificată angajarea a încă 33 de mediatorii comunitari⁷⁰. Angajarea și salarizarea mediatorilor locali a fost pusă în sarcina administrației publice locale. În practică, dintre cei 15 mediatorii comunitari planificați pentru anul 2013, doar șapte au fost instituționalizați și doar trei dintre aceștia au fost angajați oficial. Liderii ai comunităților rome susțin că au existat reticente din partea administrațiilor publice locale de a angaja persoane de etnie romă în calitate de mediatorii⁷¹.

În Transnistria, atitudinea față de populația romă continuă a fi negativă, iar administrația regiunii nu a întreprins măsuri pentru integrarea minorității rome, protecția și promovarea drepturilor acesteia. În general, în spațiul public nu prea există știri sau informații despre problemele sau situația acestei minorități. Având în vedere dificultățile economice și financiare considerabile, populația de etnie romă se află într-o situație deosebit de vulnerabilă. Foarte puțini romi sunt încadrați oficial în câmpul muncii. În cele mai multe cazuri, ei au munci ocazionale și care nu presupun calificare profesională. Chiar și atunci când sunt înregistrați ca angajați oficiali în cadrul întreprinderilor municipale și de stat, deseori li se refuză plata concediilor medicale, le este încălcat dreptul de a beneficia de locuințe sociale în conformitate cu ordinea stabilită⁷².

63 La 31 decembrie 2013, pe pagina web a BRI era publicat raportul privind executarea și implementarea pe parcursul anului 2012 a Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din RM pentru 2011-2015.

http://www.bri.gov.md/index.php?pag=rapoarte_de_activitate&id=2013&l=

64 Departamentul de Stat al SUA, Raportul pe țară privind situația drepturilor omului în Moldova în 2012, pag.36.

<http://www.state.gov/documents/organization/204527.pdf>

65 ECRI, Raport privind RM (ciclul IV), 20 iunie 2013, par.127, pag.29.

<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Moldova/MDA-CbC-IV-2013-038-ENG.pdf>

66 Departamentul de Stat al SUA, Raportul pe țară privind situația drepturilor omului în Moldova în 2012, pag.36.

<http://www.state.gov/documents/organization/204527.pdf>

67 BRI, Raport privind executarea și implementarea pe parcursul anului 2012 a Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015, pag.2. http://www.bri.gov.md/index.php?pag=rapoarte_de_activitate&id=2013&l=

68 Ibidem.

69 <http://roma.md/ro/home/nouti/123-modificari-completri-a-unor-acte-legislative-in-vederea-promovarii-serviciului-mediatorilor-com.html>

70 BRI, Raport privind executarea și implementarea pe parcursul anului 2012 a Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015, pag.3. http://www.bri.gov.md/index.php?pag=rapoarte_de_activitate&id=2013&l=

71 <http://discriminare.md/de-cand-un-tigan-poate-sa-ajunga-sa-lucreze-cu-mine-in-primarie/>

72 CIDO, Raport de monitorizare a progreselor obținute de RM în implementarea recomandărilor UPR (octombrie 2011 – noiembrie 2012), pag.39. <http://www.cido.org.md/attachments/article/87/UPR%20Report%20Nov+.pdf>

Concluzii

Cadrul legal și instituțional:

Legea cu privire la asigurarea egalității a fost adoptată în urma unui proces dificil, dominat, cu regret, de discuții ce nu țin de esența legii. Adoptarea proiectului de lege a constituit, cu siguranță, un pas important spre asigurarea unui cadru legal necesar pentru prevenirea și combaterea discriminării la nivel național. În contextul presiunilor unor reprezentanți ai bisericii și ale unor organizații religioase, adoptarea legii constituie un semnal al maturității factorului politic din RM și recunoașterii universalității drepturilor omului și valorilor împărtășite de statele membre ale Consiliului European. Totuși, faptul că niciun politician nu a avut curajul să declare și să susțină în mod public aplicabilitatea legii față de toate persoanele discriminate, inclusiv în baza orientării sexuale, și în orice domeniu protejat de lege, ridică unele semne de întrebare cu privire la dedicația lor pentru protecția drepturilor omului și nivelul de aplicare a legii. Ezitarea Parlamentului cu privire la ratificarea Protocolului 12 al CEDO de asemenea este un semnal îngrijorător cu privire la voința politică de a aplica principiul nediscriminării în țară.

Lacunele cele mai importante, în opinia noastră, ale legii cu privire la asigurarea egalității, sunt două și anume: (1) lipsa expresă a criteriilor protejate cu privire la origine socială, avere, orientare sexuală și starea sănătății și (2) statutul limitat al CPEDAE din două perspective: lipsa competenței de a aplica sancțiuni pentru fapte de discriminare și lipsa dreptului de a sesiza Curtea Constituțională, precum și lipsa statutului de membri permanenți a tuturor membrilor (doar președintele CPEDAE este membru permanent, persoană cu funcție de demnitate publică). Lipsa prevederii exprese a celor patru criterii protejate poate fi compensată doar prin aplicarea directă a prevederilor CEDO și a altor prevederi ale tratatelor internaționale la care RM este parte, lucru care depinde de diligența și corectitudinea judecătorilor, membrilor CPEDAE și a altor actori relevanți. Competența redusă a CPEDAE, care în cauze individuale poate doar adopta decizii în care să constate existența faptelor discriminării și să formuleze recomandări pentru prevenirea și eliminarea discriminării de către actorii relevanți, în afară de cazurile în care va merge în instanță pentru a confirma contravenția constatată, limitează substanțial rolul și impactul pe care l-ar putea avea CPEDAE. În același timp, dacă reclamații vor trata cu seriozitate recomandările formulate de CPEDAE, acest neajuns ar putea fi mai puțin important decât pare acum. Doar evoluția practicii va demonstra eficiența sau ineficiența prevederilor actuale cu privire la competența CPEDAE.

Persoanele cu dizabilități:

Deși la 30 martie 2012 Parlamentul a adoptat Legea nr. 60 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, drepturile acestor persoane sunt încălcate cu regularitate în diverse domenii, cum ar fi lipsa accesibilității infrastructurii sociale, încadrarea în câmpul muncii, lipsa asistenței medicale adecvate și încălcarea gravă a drepturilor persoanelor cu dizabilități instituționalizate în instituțiile psihiatrice. Lipsa accesului la infrastructura socială duce la izolarea persoanelor cu dizabilități, care în sine constituie o formă de discriminare. Neadaptarea clădirilor, a drumurilor și a transportului la necesitățile persoanelor cu dizabilități, obstacolele de angajare în câmpul muncii, lipsa accesului la informare, pensia extrem de mică duc la izolarea persoanelor cu dizabilități, ceea ce este o lezare gravă a demnității umane și provoacă automat încălcarea altor drepturi fundamentale ale acestora.

Persoanele LGBT:

Persoanele LGBT s-au confruntat în continuare cu violențe verbale și fizice în anii 2012-2013. Legea nr. 121 privind asigurarea egalității a fost adoptată doar după un proces dificil, în urma căruia a fost exclus criteriul protejat „orientare sexuală” din art. 1 al legii, menținându-se doar pentru domeniul muncii. Unele partide politice au întreprins diferite acțiuni pentru a minimaliza și mai mult cadrul național de protecție în baza orientării sexuale. Niciun politician nu a susținut în mod public și ferm persoanele LGBT. În pofida acestor factori negativi, în perioada de raportare au fost înregistrate anumite progrese. Practica Curții de Apel, a Judecătoriei Bălți și a CSJ denotă o aplicare corectă a principiilor de nediscriminare în privința persoanelor LGBT, acestea au putut organiza marșuri și lansa platforme de promovare a drepturilor lor.

Romii:

Deși Guvernul a adoptat un Plan de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă, se pare că acesta nu este susținut financiar și este pusă la îndoială capacitatea BRI de a-și asuma rolul de lider și de a coordona eficient la nivel interministerial implementarea activităților prevăzute de acesta. Introducerea instituției mediatorilor comunitari reprezintă o soluție adecvată și mult așteptată pentru asigurarea integrării sociale a romilor, totuși se pare că angajarea și funcționarea acestora, care este pusă în sarcina administrației publice locale, este împiedicată atât de resursele financiare limitate, cât și de stereotipurile și reticența autorităților de a le implementa.

Recomandări

1. Ratificarea Protocolului 12 al CEDOmului și a Cartei Europene a Limbilor Regionale și Minoritare;
2. Modificarea Legii cu privire la asigurarea egalității prin includerea la art. 1 a criteriilor protejate: origine socială, avere, orientare sexuală, identitate sexuală și starea sănătății;
3. Analiza nivelului de executare a deciziilor CPEDAE în vederea examinării oportunității modificării statutului prin atribuirea competenței de a aplica sancțiuni pentru fapte de discriminare;
4. Asigurarea implementării prevederilor legislative cu privire la accesul deplin al persoanelor cu dizabilități la clădirile de infrastructură socială;
5. Stimularea întreprinderilor prin introducerea de facilități la angajarea persoanelor cu dizabilități;
6. Susținerea întreprinderilor de către administrația publică locală la adaptarea rezonabilă a locului de muncă pentru persoanele cu dizabilități;
7. Asigurarea persoanelor cu dizabilități cu cursuri de formare profesională, inclusiv cu cursuri privind drepturile lor și mecanismele de apărare a acestora;
8. Adoptarea normativelor de utilizare a modurilor alternative de comunicare în sistemul Braille, varianta sonoră și limbajul mimico-gestual;
9. Investigarea adecvată a cazurilor de hărțuire și a crimelor de ură comise față de persoanele LGBT;
10. Asigurarea financiară a implementării acțiunilor prevăzute de Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din RM pentru anii 2011-2015;
11. Asigurarea angajării cât mai rapide a mediatorilor comunitari și asigurarea funcționalității acestora.